

ספר ויעל אריהו

זה ספר איש דבי עשרת צבי אבי אבי רב פעלים מקבציאל .
עשרת זהב צפירת תפארה הוא זיוה הוא הדרה אבי התעודה
הוא הודה ראש נולת אריאל גדול ישמו בישראל . הוא ניהו
עמיד וצית מר זקני הרב המוסלא בנסתר ובננלה וכתר ישם טוב
עולה כקשית כמוהריר אליהו יעקב הכהן מראב מסלתון
וצוקיר וזיעיא ועל ישראל . מאשר נמצא בכתובים כתבת ידי
קודשו והימה פזורים ואספתי באומריים מן הכא לידי והאל יתי
יעזור לי להדפיס את יתר הפליטה וכן הבן ישואל . זכותו של
עמיד הרמז וציל יעמוד לי ולזרעי עד ביאת הנואל אכיר .
כיד הצבי יהודה חיים הכהן מסלתון סימ.

פה קהיר (מצרים) יעיא

נדפס ברסוס

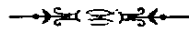
עיה יוסף בן יחזקאל חאמין סימ

שנת ה' תפרי"ח לפ"ג

1938

Imprimerie JOSEPH HEZKIEL - Caire.

בני ישראל כאשר צוה ה' את משה הרנינו נוטל צדיק אחד ומכפר על הרור וק"ל. **שוב** חזרתי ואמרתי ואת מזבת וכו' ויעל עליו וכו' שם רמז על גאולתינו ועל פרות נפשינו יהא רעוא שיהיה במהרה בימינו ועינינו תראינה ירושלים הבנויה וארמון ע"י משפטו כהנים בעבודתם וכו' ושם נקריב את העולה ואת המנחה ממש לאפיקי' בזמן הזה דליבא בית זאת התורה וכו' כל העוסק כאלו וכו' בבק' הדמיון יהי רצון שיהיה כבי"א.

דרוש א לתשובה

פי' זה פירשו גם בן כונת הפסוק למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא. ע"ע. **ואני** עני נראה לעניות דעתי דמן השבת בעצמו יש להביא ראיה דנראה ונדהה חוזר ונראה, והוא כמה שנסתפק הרב נהפה בכסף סימן ג' הביא דבריו הרב זכור לאברהם תלק א' בה' שבת מערכת חולה, בחולה שבישל לו הנוי בשבת קאווי ושתה ממנו ונתרפא אם מותר לשתות המותר והרב משה יהודה והרב שדה הארץ פשיט' להו להיתירא, אמנם הרב ארמת קדש העלה לאיסור, עיין שם, אם בן יוצא מזה דיום שבת קדש בתחילה היה ראוי לכל דבר שבקדושה ושלא לחלוט' בשום מלאכה אפילו על ידי נוי, ונדהה איסור שבת לנבי חולה שבישל לו הנוי הקאווי, וכשנתרפא חזר איסור שבת ונראה ונאסר לאותו האיש שנדהה בשבילו לשתות המותר.

ועל פי' זה יען דהנה משה רבינו עליו השלום הוכיח לישראל כמה שחטאו לישראל במדבר בענין ובמתאוננים ובמרגלים ובמהלוקתו של קרח כדכתב רש"י ז"ל על פסוק אלה הדברים עיין שם, ואמר להם לישראל שיתורו בתשובה, וכדי שלא יאמרו ישראל דלא מהניא להו תשובה דנראה ונדהה אינו חוזר ונראה ככברת ר"י לזה אמר להם רב לכם, רמז להם דהלכתא כרב דסבירא ליה חוזר

ידוע הדבר ומפורסם העיני כמה כח התשובה גדול בנודע ובפרט בעשרת ימי תשובה וקרא בתיב ה' אלהינו דבר אלינו בחורב לאמר רב לכם שבת בהר הוה, ועיין להחיד"א ז"ל בספרו הבהיר פני דוד שכתב וזה לשונו אפשר לפרש כמה שאמרו המקובלים בפסוק ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב ומשה יקה את האהל, בי יען משה רבינו עליו השלום לקח אלק' אורות, וכשנאמר לו לך רד לא נשאר לו אלא אחד מאלק', וזה סוד אי זעירא דויקרא, ונמצא דהפסיד בעבור ישראל לכן לקח כל האורות של ישראל, ובשבת מחזירין למשה כל אלק' אורות ואז נותן עדים של ישראל וזה סוד נשמה יתירה, זה תורף דבריו, וזה רמז ה' אלהינו דיבר אלינו בחורב דיבור קשה הורר עדיך וכו', אך לאמר, יש אמירה רכה רב לכם שבת דבשבת תזכו לעדי הנזכה, עיין שם בדברי קודשו.

ואני עבדו ברנליו אעבודה לרמוז באופן אחר, והוא בהקדים את הירוע מהלוקת רב ורבי יוחנן בענין נראה ונדהה אם חוזר ונראה, ולדעת רב חוין ופסקו הלכתא כוותיה, ועל פי זה תירצו המפרשים לחקירה הידועה שהאדם בתחילה קודם שחטא היה ראוי לפני ה', וכשחטא נדהה מלפני ה' וכיצד עיי' התשובה חוין, ותירצו דהלכתא כרב דסיף חוין, ועל

ויעל דרוש א לתשובה אליהו נא

חוזר ונראה וראיה דחוזר ונראה מן השבת בעצמו כנוכר וז"ל שבת ודו"ק.

וזה גם כן רמז ושבת עד ה' אלהיך וכו' דאפיקה בלשון ושבת ולא אמר תשוב עד ה' אלהיך בא לרמזו כנוכר דמן השבת גם כן מוכח דחוזר ונראה ודו"ק.

ועל פי זה נראה לעניות דעתי שיעין כונת הפסוק ביישעה סימן נ"ו אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שומר שבת מחללן ושומר ידו מעשות כל רע, והדקדוקים מבוארים אין להאריך בהם, ועל פי האמור אתי שפיר והוא דידוע דהתשובה נקראת זאת כדכתיב כי המצוה הזאת וכו' לא נפלאת וכו' וגם השבת נקרא זאת כדכתיב אשרי אנוש יעשה זאת וכו' שומר שבת ויחזיק אשרי אנוש כמו שדרשו רבותינו ז"ל אפילו עובד עבודה זרה כאנוש, יעשה זאת שהיא התשובה וכן אדם יחזיק בה ולא יחוש להא דנראה ונראה אינו חוזר ונראה, דהאמת הוא חוזר ונראה וראיה מהשבת שבתחילה שומר שבת שמונהר עליו שלא לחללו, ואחר כך מחללו, דלכתיב חולה מותר לחללו ונדהה שבת מפניו, וכשנתרפא בו ביום אסור לו לאכול ולשתות אותו דבר שנעשה בשבילו וחוזר ונראה איסור שבת למקומו וזה שכיח ושומר ידו מעשות כל רע רוצה לומר לחזור ולשתות מה שנשתתה, אלא חזר איסור שבת ונראה, אם כן גם לנבי תשובה נראה ונדהה חוזר ונראה ודו"ק.

גם על פי זה נראה לעניות דעתי שיעין כונת המדרש ויצא קין מלפני ה', יצא ישמעל כמה דאת אמר הנה הוא יוצא לקראתך וראך ושמה בלבו, פגע בו אדם הראשון אמר לו מה נעשה בדיןך אמר לו עשיתי תשובה ונתפשרתי התחיל אדם הראשון מטפה על פניו אמר כך היא כחה של תשובה ואני לא הייתי יודע מיד אמר מומור שיר ליום השבת, עד כאן, והוא דאדם הראשון היה סבור שנתראה

ונדהה אינו חוזר ונראה, וכשאמר לו קין עשיתי תשובה ונתפשרתי, אמר שמע מינה דחוזר ונראה, מיד אמר מומור שיר ליום השבת, רוצה לומר דהאמת כן הוא דחוזר ונראה וראיה מן השבת עצמו ודו"ק.

גם על פי האמור יעין מה שאמרו במדרש תנהומא וישם ה' לקין אות, מסר לו אות שבת, כדאת אמר כי אות היא בנינו ובנינוכם, ועל פי האמור אתי שפיר, ודו"ק.

גם על פי האמור נראה לעניות דעתי שזה רמז הכתוב לו חכמו ישבילו זאת, דישאל היו מתעצלים מלשוב כתשובה כאומרם דנראה ונדהה אינו חוזר ונראה, על זה אמר להם לו חכמו ישבילו זאת שהיא התשובה שנקראת זאת כנוכר משום דהאמת הוא דחוזר ונראה וראיה לזה ישבילו זאת שהיא השבת שנקראת זאת כנוכר לעיל דבתחילה היתה נראית ואסור לחללה בשום אופן ולנבי חולים נדחית ומותר לחללו, וכשנתרפאו החולים חזר איסור שבת למקומו וזה אומרו יבנו לאחריהם של החולים שאם נתרפאו חוזר ונראה איסור שבת, כן לענין תשובה נראה ונדהה חוזר ונראה ודו"ק.

גם על פי כל הנזכר נראה לעניות דעתי שזה רמז הפסוק ואחשבה לדעת זאת וכו', רוצה לומר ואחשבה לדעת זאת שהיא התשובה וראיתי שעמל היא בעיני דנראה ונדהה אינו חוזר ונראה ותיבת הוא קרי וכתוב, אבל עד אבוא אל מקדישי אל שהם השבתות שנקראו קדיש כדכתיב ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם, ורי הארצי ז"ל כתב בסי הכונות דהשבת הוא בהינת אבא קדיש ממש עיין שם אבינה לאחריהם שבתחילה היו ראויים ונדהה לנבי חולים, וכשנתרפא חוזר ונראה איסור שבת, אם כן הוא הדין לנבי תשובה חוזר ונראה, ודו"ק.

באופן אחר נראה לעניות דעתי לפרש בכו' הפסוק אשרי אנוש וכו', והוא דיש לדקדק

לדקדק דמקאמר אשרי אנוש וכו' משמע
 דהיה צד לומר שלא יעשה וקאמר אשרי מי
 שעושה אותה ויתווק בה, וכן שאר דקרוקים.
 אבל יובן בהקדים מה שכתב מהרי"א גאון
 בספרו הבהיר שארית יעקב סדר תוריע דף
 ל' ע"ד בפירוש המאמר פרק רבי אליעזר
 דמילה תניא רבן שמעון בן נמליאל אומר
 כל מצוה שקבלו ישראל עליהם בשמחה כגון
 מילה דכתיב שיש אנכי על אמתך עדין עושים
 אותה במצוה, וכל מצוה שקבלו עליהם
 בקטטה עדין עושים אותה דליכא בתובה דלא
 דמו בה תינרא, עד כאן, ופירש הרב דבא
 רבן שמעון בן נמליאל ללמדנו מה שיקשה
 דלמה צריך קרא לומר ביום השמיני ימור
 למשרי מילה אפילו בשבת ויום טוב, תיפוק
 לי דאתי עשה ודתי לא תעשה, ואי משום
 דבשבת איכא עשה ולא תעשה, מכל מקום
 גדולה מילה ששקולה כנגד כל התורה וראויה
 היא שתדחה עשה ויא תעשה דשבת או יום
 טוב, וכדי לישב זה בא רבן שמעון בן
 נמליאל לאמר שהיא מצוה שקבלו עליהם
 ישראל בשמחה ועושים אותה בשמחה, והיה
 מקום למעות רבי היכי דקפיד קרא ושמחת
 בתוך ולא כאשתך משום דאין מערבין שמחה
 בשמחה, הכא נמי במילה שקבלו וקיימו בשמחה
 ליתסר בשבת ויום טוב, על כן אצטרך וביום
 השמיני אפילו בשבת ואפילו ביום טוב, דליתא
 בהא משום אין מערבין שמחה בשמחה משום
 דאיכא צערא לינוקא דמשום הכי לא אמרינן
 בה שהשמחה במעונו שאינה שמהה שלימה,
 אלא שישראל בצדקתם קבלו עליהם בשמחה,
 עיין שם באורך.

וזה אומרו אשרי אדם יעשה זאת אין זאת
 אלא מילה שנקראת זאת כדכתיב זאת
 בריתי וכן אדם יחוק בה ולא ירפנה אם חלה
 להיות בשבת משעמא דאין מערבין שמחה
 בשמחה, אלא אפילו יומר שבת עם כל זה

סחלו לנבי מילה משום דהאמת אינה שמחה
 שלימה כיון דאיכא צערא לינוקא כגון ודויק,
כאופן אתר בהקדים מה שכתב עוד הרב
 הנזכר בבגות דברי רבן שמעון בן
 נמליאל באותו דף באופן אחר על פי מה
 שכתב רש"י ז"ל בטעם שקבלו ישראל עליהם
 מצוה זו בשמחה יותר משאר מצוה וזה לשונו
 ישראל ששים עליה דכל שאר מצות אינם
 מוכרחות כל שעה כגון תפילין מוזה וציצית
 אינם כשהוא בשדה וערום בבית המרחץ, אבל
 זו מעידה עליהם לעולם כדאמרינן במנחות
 כדוד המלך עליו השלום שראה עצמו ערום
 בבית המרחץ ונצטער ואמר אוי לי שאני ערום
 מכל מצוה, כיון שנכתב במילה שבבשרו
 נתישבה ערותו, עד כאן, וסיים הרב ז"ל דהכונה
 כזה דרבן שמעון בן נמליאל קשה ליה מעיקרא
 היכי קבלו ישראל עליהם מצוה זו בשמחה
 ויש בה חילול שבת החמורה שהיא מתנה
 טובה לישראל כי קדש היא וכתיב בה לדעת
 כי אני ה' מקדשכם, וכמתרין לזה מייתי טעם
 כעיקר שפירש דוד המלך עליו השלום על
 ידי מעשה טעם שראויה לקבלה בשמחה משום
 דהויא תדירא ומעידה עליהם לעולם, מה שאין
 כן שאר מצות, ואם כן הוה ליה שבת מקודש,
 ומילה תדיר, ואיבעיא לן בפרק כל התדיר
 תדיר ומקודש הי מניהו עדיף ולא אפשרא
 וכתב רבינו עובדיא ז"ל דתדיר עדיף ממקודש
 ועיין טעמו בתוספות יום טוב ז"ל, ולפיכך
 אף כי שבת מקודש, מכל מקום מילה דהויא
 תדירא ומעידה עליהם בכל רגע ובכל עונה
 עדיפא ממקודש, עיין שם באורך.

ועפ"י עיין לעניות דעתי כונת הפסוק אשרי
 אנוש יעשה זאת שהיא מצות המילה,
 וכן אדם יחוק בה אפילו אם חלה בשבת ולא
 ירפנה מטעם בעיית השי"ס תדיר ומקודש איזה
 עדיף ולא אפשרא ויתפוס לחומרא, אלא
 אפילו הוא יומר שבת עם כל זה מחללי

על המילה, והיינו טעמא כדכתב ר' עובדיה ז"ל דתריד עדיף, ורוק.

נשאר לנו לבאר סיום הפסוק ושומה ירו מעשות כל רע, ונראה לעניות דעתי

בהקדים מה שכתב הרב הנזכר בדרך ל"א ע"ג בכונת הפסוק דבר אל בני ישראל לאמר אשה כי תזרע וכו' דכבר אמר וידבר ה' אל משה לאמר, כתב זה לשונו ויתכן שבא לומר כי

יפלא בעיני רעה לאמר דמאתר שיצר לב האדם דע מנעוריו, והקדוש ברוך הוא מתהרס עליו ואמר ואשר הריעותי, אם כן איך תצא

זו מלפניו לנזר שומאה על האשה ואשה כי יזוב זוב דמה ימים רבים וכו' וישב האדם לברו בלא אשה וינבר עליו יצרו להונות הם ושלוס או לבא עליה בטומאתה, כמו שאמר

ההוא מ"ג אפשר אש בנעורת ואינה מהבהבת, ונהפוך הוא דכדי שלא תצא תקלה מאשר הירע בבריות היצר הרע היה צריך כדי שלא

יקפחנו יצרו להיות אשתו תמיד מותרת לו ויצאת אשתו עמו בעזרו, על כן כסך כאן וביום השמיני ימול לרמוז מה שכתב הרמב"ם ז"ל אחר טעמי המילה למעט המיטה ולהחליש

את האבר הנה, והוא על דרך בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תכלין, שכבר הקדים הפואה למכה למול אותו, אשר בצאתו מרחם

אמו יחלש הושינו אשר זה אחר מן התכלין ליצר הרע ולא יצא תקלה הם ושלוס וההוטא גם כן אין לו מקום פסור, וז"ל דבר אל בני ישראל לאמר, כלומר על עסקי אמירה

אחת שיש להם מקום לאמר ולהפטר מעסקי פרישות ד"א זה אני מזהיר אותם אשה כי תזרע וכו' ושומאה וכו', דבר אליהם תכלין שבראתי כבר במצות המילה וביום השמיני ימול

בשר ערלתו, שעשה סייג לישראל על ידי המילה המטלת חלשים על האבר ההוא, והו הטעם שקבלו אותה בשמחה, רוצה לומר שמחת הנפש יען כי ממנה תוצאות חיים להונות

גדולים בעריות, ובכן יכנסו לארץ כתנאו של הקדוש ברוך הוא אם מקיימים את המילה הם נכנסים לארץ, ומה בצע כי יכנסו לארץ וא"י אינה סובלת נזות כמו שאמר ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אותה, אכן כשנצטוו במילה שהיא תכלין ליצר הרע שמחו לפניו כשמחה בקציר, והוא מה שאמר הכתוב יעמך כולם צדיקים לעולם ירשו ארץ, עכ"ד ע"ש.

ועפ"ז יבא על נכון דהיינו טעמא שאמרת אשרי אנוש יעשה זאת שהיא המילה ובן אדם יחזיק בה אמירו הוא שומר שבת מחללו משום מצות המילה כנזכר לעיל משום

דמצוה רבתי היא יען שעל ידה ושומר ירו מעשות כל רע שהיא תכלין ליצר הרע, ועל ידה זוכה לארץ ישראל כנזכר ורוק.

ובזה יבא על נכון כונת הפסוק זאת היתה לי כי פקודיך נצרת, ובענין נראה ונראה שחוזר ונראה שכתבנו למעלה שיש הוכחה מן השבת כנזכר לעיל גם נראה לעניות דעתי שמן הנדה בעצמה יש להוכיח דחוזר ונראה, והוא דהיתה האשה ראויה בתחילה כשהיתה טהורה ומותרת לבעלה, וכשהיתה דם בהנעת ווסתה נדחת מבעלה ונאסרה עליו, וכשתטבול לסוף ימי נידותה חוזר ונראה לבעלה כידוע וכן נמי לנבי אדם

ההוטא על ידי התשובה חוזר ונראה, ו**אפשר** יבא זה רמז התנא רבי עקיבא בסוף מסכת יומא אמר רבי עקיבא אשהיכם ישראל לפני מי אתם משהרים ומי משהר אתכם אביכם שבשמים שנאמר וזרקתי עליכם מים טהורים ומהרתם מכל טומאותיכם ומכל נילולייכם אשהר אתכם ואומר מקוה ישראל

הי מה המקוה משהר את השמאים אף הקדוש ברוך הוא משהר את ישראל, עד כאן דהכונה היא דבא רבי עקיבא לשאול דלא תימא דנראה ונרתה אינו חוזר ונראה, ואם כן התשובה לא מהניא להוטא, לזה בא רבי עקיבא להורות דחוזר

דחוזר

דחוזר

דחוזר

דהוה ונראה וראיה מן הסמאים שנדחו על ידי טומאתם, ואחר כך כשטובלים חוזרים לטהרתם הראשונה, וזה שאמר אישירכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים וכו'.

וזהו גם כן דהכתוב רמו התשובה בלשון רחיצה, כדכתיב רחצו הזכו הסירו רוע מעלליכם מנגד עיני הדלו הדיע, לרמוז דכמו הטמא על ידי ורחין את בשרו במים הוור לטהרתו, כן גם על ידי התשובה חוזר ונראה.

וזהו גם כן דקא מתמה ירמיה הנביא טומאתה בשוליה לא זכרה אחריתה וכו', והוא דישאל שבאותו הדור הדבו לפשוע ולא רצו לשוב בתשובה דהו כבירי דאינו חוזר ונראה והיה להם לאתויי ראייה מטומאת הנידה, שבאחרית טומאתה על ידי שתטבול במים חוזרת להכשירה הראשון, והם שמיאנו לשוב וטומאתה בשוליה ולא זכרה אחריתה שתטהר וחוזר ונראה, לכן ותרר פלאים.

וכן ראיתי גילקוט שמעוני על יהוקאל סימן ל"ו על פסוק כטומאת הנידה היתה דרכם לפני וזה לשונו מה נידה זו מיטמאה ומיטהרה, כך עתיד הקדוש ברוך הוא לטהר את ישראל שנאמר וזרקתי עליכם טים טהורים וכו', דבר אחר כטומאת הנידה ולא כטומאת הסת מת בבית אין כהן גדול נכנס לישב, אבל נידה נכנס עמה בבית ויושב עמה על האיצטבא ובלבד שלא תהא מונגרה, כך אילו נמשלו ישראל לטומאת סת את אומר אין השכינה חוזרת עליהם לעולם, אבל בנדה משלה, שהכהן עומד בבית ואינו הוושש, כך השכינה שורה על ישראל אף על פי שהם טמאים שנאמר השוכן אתם בתוך טומאותם, עיין שם, הראת לדעת לפי פירוש הראשון דימה אותם לנידה שחוזרת ונטהרת, גם כנסת ישראל על ידי התשובה חזק, ודוק.

וכן פירש רד"ק ו"ל על פסוק זה וזה לשונו

לפי שעל דרך משל נקראת כנסת ישראל אישה לאל יתברך, והוא לה לבעל, המשילה בעת חטאתיה לנדה שהבעל מרחיקה כל ימי נדותה ומקרבה אחרי טהרתה, וכן הרחיק האל יתברך ישראל והגלם לארצות העמים מפני חטאתם, ועתיד להתוורם אחרי שישבו אליו ויטהרו מעונותיהם עיין שם, ועיין גם כן שם ברש"י ו"ל שכתב המשילה הכתוב לנדה שבעלה מצפה מתי תטהר ותאב לשוב אליה, ע"ש. **וראיתי** להרב לב מרפא יצ"ו (ו"ל) בדרך צי עיני שלכת וזה לשונו נראה לעניות דעתי לומר דלנבי ישראל לא נאמר האי כללא דנראה ונדהה אינו חוזר ונראה, וילפינן לה ממה שאמרו בפרק קמא דראש השנה דף י"ז על פסוק ויעבור הי וכו' היה אני הוא קודם שיחטא האדם ואני הוא לאחר שיחטא האדם ויעשה תשובה, הרי מבואר דמרחוינן ביני מדות שנאמר היה שתי פעמים מוכרת דהתשובה מועלת ולא נאמר האי כללא דנראה וכו' דאם כן למה אצטרך היה שתי פעמים מאהר לאחר שחטא נידחה קראו לה, א"ו דנדולה תשובה שאף על פי שנדחה חוזר ונראה, עיין שם.

ועפ"י דברי הרב הנזכר יצ"ו נראה לעניות דעתי שזה כונת הפסוק בישעיה סי' נ"ה דרשו הי בהמצאו וכו' יעויב רשע דרכו וכו' כי לא מהשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי כי נבהו שמים מארץ כן נבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי מחשבותיכם.

ויש לדקדק דהוה ליה לומר ישבו להי בהמצאו וכו', ועם האמור אתי שפיר, והוא דקודם אליו הפסוקים כתיב הטו אוננים ולכו אל' שמעו ותחי נפשכם וכו' שמהורם שישבו בתשובה וכרי שלא יעלה על דעת לומר דמאי אהניא להו תשובה מאהר דנראה ונדהה אינו חוזר ונראה לזה אמר להם דרשו הי למה כתוב ביני מדות היה שתי פעמים אלא

אלא לדרוש אני הוא קודם שיחטא וכו' דמוכח מזה הנראה ונראה חוזר ונראה, וזה תעשו בהמצאו אלו עשרת ימי תשובה כי לא מהשכחתי כמו שאתם חושבים דאינו חוזר ונראה.

גם על פי זה יבוא על נכון כונת הפסוק ואומר אבר נצחי ותהלתו שיש לי תקוה חוזר ונראה אבל ותהלתו שיש לי תקוה בתשובה, מהו ודוק.

וזה גם כן כונת הפסוק וכו' תזכור ותשוב עלי נפשי דסוכרת דאינו חוזר ונראה, אבל זאת שהיא התשובה אישית אל לבי על כן אוהיל לו מטעם חסדי ה' כי לא תמנו כי לא כלו רחמינו שמתנהג עם האדם במדהיר אפילו אחר שיחטא, ודוק.

וה' קדם הבאתי משם הרב מזמור לאסף ז"ל דגם מהספר תורה עצמו נראה הנראה ונראה חוזר ונראה הבאתי דבריו לעיל בפירושו הפסוק שובה ישראל וכו' ע"ע וזה תוקף דבריו דמאחר דקימא לן ספר תורה שהיה כשר מתחילתו ונפסל אחר כך או שהיה חסר אות או יתר אות דיש לו תיקון אחר כך ובשר לקרות בו, ואם כן הנה ליה נראה ונראה דחוזר ונראה, אם כן הוא הרין לנבי החוטא חוזר ונראה ויש לו תקנה בתשובה, זה תוקף דבריו, וזה רמז הפסוק תורת ה' תמימה משיבת נפשו, והרי הוא כמבואר.

ועפ"ז יבוא על נכון כונת הפסוק ואומר אבר נצחי ותהלתו מהו שאין לי תקנה בתשובה מכה נראה ונראה אינו חוזר ונראה, אבל זאת שהיא התורה אישית אל לבי שכתחילה היה הספר תורה ראוי וכשנפסל אחר כך נדחה, ואחר כך כשנתקן חזר להכשירה, אם כן מינה מוכח דחוזר ונראה על כן אוהיל לו שיקבלני בתשובה, ודוק.

גם יבוא על נכון כונת לו חכמן ישכילו זאת שהיא התורה, ומינה ישכילו לעשות תשובה שנקראת זא, ותיבות ישכילו זאת.

משמשת לתרי אנפי על התורה ועל התשובה והוא שיבינו לאחריתם דאם חסר איזה אותיות מן הספר תורה יש לו תקנה וחוזר לכשודתו והוא הרין לנבי האדם חוזר ונראה בתשובה, ודוק.

ועל פי האמור לעיל דמכח היה נראה הנראה ונראה חוזר ונראה יבוא על נכון כונת למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, והרי הוא כמבואר.

ועל פי מה שכתבתי לעיל דמהנדה בעצמה מוכת נראה ונראה חוזר ונראה יבוא על נכון דמו הפסוק כירמיה סימן ל' אם לא אעלה הפואה לך וממכותך ארפאך, שהקדוש ברוך הוא דמו לכנסת ישראל שלא תסנע מלשוב בתשובה סחמת נראה ונראה אינו חוזר ונראה, לזה אמר להם אם לא אעלה ארוכה לך על ידי התשובה דעל ידה חוזר ונראה, הנה לך האות הנראה ונראה חוזר ונראה, ממכותיך, רוצה לומר סכח הקללה של דם הנידה דלפניך על ידי שתשוב ממומאתה הוגדת להכשירה הראשון, ומינה מוכח הנראה ונראה חוזר ונראה, גם את על ידי התשובה תחזור להכשר הראשון וזה שרמזו וממכותיך ארפאך, ודוק.

ועל פי האמור לעיל המכח החזיריני מדות מוכח דחוזר ונראה, ומכח מהרת הנדחה גם כן מוכח דחוזר ונראה, נראה לעיני דעתו דזה רמז הכתוב כי ביום הזה יכפר עליכם וכו' והדקדוקים מבוארים דהיה לו לומר כי ביום הזה יכפר עליכם מכל חטאתיכם ותו לא, למה כתב למה אתכם, ותו לפני ה' תטהרו ועל פי האמור יבוא על נכון כי ביום הזה על ידי שיצום ומתורה על התאווה ושבו בתשובה שלימה יכפר עליכם, ולא יעלה על דעת לומר דכיון דהיה ראוי ונראה על ידי מעשיו הרעים הואך הנה ונראה על זה רמז למה אתכם וכו' רוצה לומר קח ראיה ממהרת הנדה

הגדה שחוזר ונראה, וגם לפני ה' דמכת ה' רייג מדות מוכת גם כן דחוזר ונראה, אם כן גם אתם תטהרו, ואפילו שנדחתם מבח עונותיכם עם כל זה חוזר ונראה, ודוק.

ובענין נראה ונדחה אם חוזר ונראה או לא, ראיתי להרב דת ודין זיל בדהך י"ה ע"ג שפירש בהקדמה זו טאמר השי"ס במסכת יומא פרק יום הכפורים וזה לשונו אמר רבי יוחנן גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה שבתורה שנאמר הן ישלח איש את אשתו והלכה מאתו והיתה לאיש אחר הישוב אליה עוד הלא חנוף תחנף הארץ ההיא ואת זנית ריעים רבים ושובי אל'י נאום ה', עד כאן, כתב וזה לשונו שלמים וכן רבים תמהו על זה דמאי ריבותא דתשובה שהיא דוחה את לא תעשה, והרי זו מדה בתורה אתי עשה ודתי לא תעשה וילפינן לה מלא תלביש שעטניו וסמך ליה גדילים תעשה לך דאתי עשה גדילים וכו' ודתי לא תעשה דכלאים, וגם הכא הוי ככהא' נוונא דכיון דהקדוש ברוך הוא כתב בתורה לא יוכל בעלה וכו' וכתב מצות עשה דתשובה, ואיך יתקיים העשה דתשובה אם לא שיכפר להם הקדוש ברוך הוא עונותיהם ויקבל את תשובתם וכו' דאתי עשה ודתי את לא תעשה, ואם כן מאי רבותא דתשובה יותר מכל מצות עשה. **והנראה** ל' ב'שוב מאמר זה דרך דרש הוא, דהנה בעל המימרא זאת הוא רבי יוחנן, ורבי יוחנן הוא עצמו אמר במסכת זכחים ויומא וקדושין דנראה ונדחה אינו חוזר ונראה דבעלי הים נדחין, והוא ניהו גם כן דאמר יש בוכהים דף י"ב דאכל חלב והפריש קרבן ונשתמד וחזר בו דכיון דאדחי אדחי, ואצטרך למימרא זו דנשתמד אף דכבר אמר הכי בנשתמה, משום דנשתמד הוי כידו לחוזר והוה קסיד דלא הוי נדחה, ואשמעין דאף דכידו לתקן הוה ליה נראה ונדחה דאינו חוזר ונראה.

והשתא נהוי אגן בענין התשובה דאיך תוסף תת כחה שישוכו לאיתנם הראשון והרי הוה ליה נראה ונדחה דאינו חוזר ונראה, דומה ממש לאכל חלב ונשתמד דסבירא ליה לריוו דאף דהוה ליה ביה ואף דכידו לתקן דאינו חוזר ונראה, והוה הדין נותן ככה לסברתו דלא תועיל התשובה אלא להנין עליו מן היסורין, דהוה ליה נראה ונדחה דאינו חוזר ונראה, אף על פי דבעלמא הלכה רווחת דאתי עשה ודתי את לא תעשה, ולכך הוצרך הכתוב לאומרו דבענין התשובה אף דהוי נראה ונדחה חוזר ונראה, **וקדן** החידוש שאמר ריוו גדולה תשובה שדוחה את לא תעשה רצונו בענין כזה דהוי ניו ואף על פי כן חוזר ונראה מה שאינו כן בכל התורה כולה, וכמו דסבירא ליה לריוו הכי בעלמא, והכא דוקא יליף לה דחוזר ונראה מהן ישלח איש את אשתו וכו' עד ושובי אל'י נאום ה' דהכתוב השמיענו את כל זאת דאף דנדחה חוזר ונראה, עד כאן דבריו.

ובקדמה זאת פירש הרב דברי שלמה זיל בדהך קיד ע"ג מה ישאמרו בפרק קמא דעבודה זרה דף י"ז עמוד ראשון וזה לשונם אמרו עליו על אלעזר בן דורדיה שלא הניח זונה בעולם שלא בא עליה, פעם אחת שמע שיש זונה בכרכי הים ונפלת כוס דינרין בשכרה נשל כוס דינרין והלך ועבר עליה ז' נהרות, בשעת הנפל עבירה הפיחה אמרה כשם שהפיחה אינה חוזרת למקומה, כך אלעזר בן דורדיה אין מקבלין אותו בתשובה הלך וישב בין הרים ונבעות אמר הרים ונבעות בקישו עלי רחמים, אמרו לו עד שאנו מבקשים רחמים עליך נבקש על עצמינו שנאמר כי ההרים ימושו וכו', אמר שמים וארץ בקישו עלי רחמים אמרו לו עד שאנחנו מבקשים עליך רחמים נבקש על עצמינו שנאמר כי שמים בעשן נמלחו והארץ כבנוד תבלה, אמר

המה ולבנה בקשו עלי רחמים אמרו לו עד שנבקש עליך רחמים נבקש על עצמינו שנאמר והפרה הלבנה ובושה החמה, אמר כוכבים ומולות בקשו עלי רחמים וכו' שנאמר ונמקו כל צבא השמים, אמר אין הדבר תלוי אלא בי הניח ראשו בין ברכיו ונעה בככיה עד שיצאת נשמתו, יצאת בת קול ואמרה רבי אלעזר בן דורדיה מנומן לחיי העולם הבא בכה רבי ואמר יש קונה עולמו בכמה שנים ויש קונה עולמו בשעה אחת אמר רבי לא דין לבעלי תשובה שמקבלים אותם אלא שקורין אותם רבי, עד כאן.

ודקדק הרב הנזכר ז"ל דרבי אלעזר בן דורדיה בתחילה מאי סבר ולבסוף מאי סבר וכי מעיקרא לא ידע דודאי התשובה ביד האדם לעשותה ולא לוולתו, ומאי הוה קא קשיא ליה עד דחזר אחר הרים ונבעות ושמים וארץ וכו', אשר על כן נראה לעניות דעתי דמעיקרא רבי אלעזר בן דורדיה סבר דאינה מועלת לו תשובה מכה קושיא דהיה לו ולפיכך הלך אחר הרים ונבעות וכו' לראות מה בפיהם מענה, ומתוך תשובתם ידע רבי אלעזר בן דורדיה דמהני תשובה לאדם, כי נסתלקה קושייתו מכה תשובת הרים ונבעות וכו', והענין במה שכתבתי לעיל משם הרב דת ודין ז"ל דאיך יועיל תשובה לאדם אשר הטא על הנפש, ומעוות איך יוכל לתקן, שהרי בעיא היא בנמצא אי בעלי חיים נדחין או לא, וכן נראה ונדחה אם תוור ונדחה או לא, ולא אפשר בנמצא, אלא אותה דדחוי מעיקרא לא הוי דחוי אבל בבעלי חיים אי נדחין או לא וגם נראה ונדחה אי תוור ונדחה או לא, זה לא אפשר, אם כן אדם אשר פשע והוסיף על חטאתו פשע, דמעיקרא היה צדיק ונראה ואתר כך נדחה בחטאיו איך תועיל לו תשובתו, דדילמא הלכה כמיד אינו תוור ונדחה, וכן ה' כמיד דבעלי חיים נדחין, וכתב

הרב ז"ל דאפשר דיועיל התשובה לאדם במיד נראה ונדחה תוור ונדחה וכמאן דאמר דבעלי חיים אין נדחין, אי נמי אליבא דכולי עלמא יודו לנבי תשובה דיועיל שהרי כתבו התוספות במנחות דכל שיש בידו לתקן כולי עלמא לא פליגי דחזר ונדחה, ואם כן התשובה היא ביד האדם לתקן את מעשיו וקרוב אליו הדבר מאד.

אמור מעתה הדבר זה הוה קשיא ליה לרבי אלעזר בן דורדיה אי יועיל לו תשובה דשמא הלכה כמיד דנראה ונדחה אינו תוור ונדחה, לפיכך הלך וישב בין הרים ונבעות ואמר הרים וכו' בקשו עלי רחמים, דאני לפייד תשובתי כמאן דליתא רמיא דנראה ונדחה אינו תוור ונדחה, אבל אתם תהיו מליצים עלי טוב ובקשו עלי רחמים כרי שתועיל תשובתי, וכן גם כן אמר לשמים וארץ ולחמה וכו', והם אמרו לו החילוק האמיתי, חדא דבעלי חיים אין נדחים, והוה שאמרו לו עד שאנחנו מבקשים עליך שאתה בעל חי ואינו נדחה, נבקש על עצמינו שאין אנחנו בעלי חיים, ועוד שנאמר כי ההרים ימושו וכו' וחסרי מאתך לא ימוש וכו' אמר מרתמך ה' פירוש הרי ממקרא זה משמע דתועיל לך התשובה מדקאמר וחסרי מאתך וכו' ודיקא מאתך, כלומר בידך לתקן, וכל שבידו לתקן אליבא דכולי עלמא תוור ונדחה ומהני תשובתך, וכן שמים וארץ כל שמים בעשן נמלחו והארץ כבד תבלה וכו' וצדקתי לעולם תהיה וישועתי לדור דורים ישמע מינה דהקדוש ברוך הוא מקבל תשובתו של אדם, ומדשמע ראב"ד תשובתם נתפשט לו ספיקו ואמר אין הדבר תלוי אלא בי, כי דיקא, דעד השתא לא הייתי יודע החילוק הזה דכל שביד האדם לתקן אליבא דכולי עלמא תוור ונדחה, אך עכשיו ידעתי דאין הדבר תלוי אלא בי כי דיקא שבידי לתקן, מיד הניח ראשו בין ברכיו וכו'.

באופן

נה ויעל דרוש א לתשובה אליהו

באופן אחר פירש הרב הנזכר ז"ל בהקדים מה שאמרו בספרי שעתידה כנסת ישראל לומר לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם הרי עידי קיימים שנאמר העידותי בכם היום את השמים ואת הארץ, אומר לה הקדוש ברוך הוא הרי אני מעבירם שנאמר כי הנני בורא שמים חדשים, ואומרים לפניו רבונו של עולם הריני רואה מקומות שקלקלתי ובושתי שנאמר ראי דרכך בניא מה עשית, ואומר להם הריני מעבירם שנאמר כל ניא ינשא, וכו', עד כאן, וכתב הרב הנזכר לעיל בדף ק"ד עמוד שני שכתב הרב אש דת ז"ל בפרשת האוינו משם מ"ה ז"ל דטעם הדבר על פי מה שאמרו ז"ל בסנהדרין פרק נגמר הדין דף מ"ה הנקטעה יד העדים פסוק משום דכתבי יד העדים תהיה בו בראשונה להמיתו, ואם כן ישראל היו מצטערים שהעדים קיימים שהם השמים והארץ, ותשלוט בהם יד העדים בראשונה דכתבי ויעצר את השמים ולא יהיה סגר והאדמה לא תתן את יכולה, והקדוש ברוך הוא אמר להם הנני מעבירם וכיון שאני מעבירם הוה ליה נקטעה יד העדים שהם פסורים לנמרי מכל החטאים אשר עשו, אך מה שהוא עושה שמים חדשים, היינו על ידי מה שישראל עוסקים בתורה ומחדשים בה דברים המצורקים ומשם נומעים שמים וארץ חדשים, כמו שאמרו בהקדמת הוה בפרשת בראשית בפסוק לנטוע שמים וכו' ולאמר לציון עמי אתה אל תקרי עמי אלא עמי דמאן דאתעסק באוריתא נעשה שותף להקדוש ברוך הוא במעשה בראשית, מה הקדוש ברוך הוא ברא שמים וארץ ברוה פיו אף הוא בורא שמים וארץ, לפיכך אומר להם הקדוש ברוך הוא מה לכם תדבאו שאתם מצטערים על העדים שהם קיימים, הרי אם אתם עוסקים בתורה בהכל פיכם נעשו שמים וארץ חדשים, ואם כן אין כאן יד עדים הראשונים שהרי

אני מעבירם, וכיון שאתם עוסקים בתורה נמתלים כל העונות שהרי לא הקפיד הקדוש ברוך הוא בחורבן בית המקדש כי אם על עונם את תורתו שאם היו עוסקים בתורה לא היה פוקד עליהם את כל עונותיהם, הוא הדבר אשר עושה שמים חדשים וארץ חדשה, ומעביר את השמים ואת הארץ שהיו עדים בימי משה רבינו עליו השלום, וכיון שנקטעה יד העדים הם פסורים משום דבעינן קרא דכתבי יד העדים וכו', עד כאן דבריו.

וזה היה קשיא לרבי אלעזר בן דורדיה איך יועיל לו תשובתו מאחר דהעדים שהם שמים וארץ הם קיימים, וגם המקומות שקלקל בהם קיימים, לזה אמר כנגד המקומות הרים ונבעות שחטאתי עליכם בקשו עלי רחמים שלא אבוש מכם, על זה השיבו בעצם עד שאנו מבקשים עליך רחמים, מזה מוכרחים אנהנו לבקש רחמים עלינו דהא אם תשוב כן הרי אנהנו מתבערים מן העולם שנאמר כי ההרים ימושו והנבעות תמוטנה והכדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט אמר מרחמך ה', פירוש דכדי לרחם על האדם שתזור בתשובה דלא יבוש מן המקומות, דבט"ה שהוא מעבירם שנאמר כל ניא ינשא וכל הר ונבעה ישפלו, ואם כן מוכרח כי ההרים ימושו והנבעות תמוטנה דכך אמר מרחמך ה', אם כן איך נוכל לבקש רחמים עליך כדי להוב בעצמינו, הור ושאל לשמים וארץ שהם העדים ואמר להם הרי אתם עדים קיימים אבקש מכם שתבקשו עלי רחמים לעשות תשובה שלא תעידו עלי דאם לא אוכל לעשות דבר דמאחר שאתם קיימים תעידו בי והיינו כקושית ישראל ששאלו לפני המקום, מד השיבו השמים וארץ גם המה עד שנבקש עליך רחמים, מוכרח שנבקש עלינו רחמים, דהא אם תחזור בתשובה הקדוש ברוך הוא מעביר אותנו מן העולם לכל נעיד על החטאים בנפשותם, כמו שאמר הקדוש

המתים מה שאין כן בהמה ולכולי עלמא לנבי בעל חי דאדם וגם שהוא עתיד לחיות בתחיית המתים נראה ונדהה חוזר ונראה אם כן נחפשה דרכינו ונחקרה ונשובה ער הי' עיין שם באורך.

וזה שאמרו השמים והארץ וההרים והנבעות עד שנבקש עליך רחמים וכו' רוצה לומר מצדך לא יש לך שום השש אם תשוב בתשובה משום דבר לנבי דרך יש הפרש ממך לשאר בעלי חיים דאפילו למאן דסבירא ליה דבעלי חיים נדחים מודה לנבי בעל חי דאדם שעתידי לקום בתחיית המתים דאינו בכלל חוזר ונראה. מה שאין כן הם שמתבטלים לנמרי על ידי תשובת האדם כנזכר לעיל. ואז נתעורר ואמר אין הדבר תלוי אלא בי ושב בתשובה שלימה. ודוק.

ועפ"י מה שכתב הרב לב טרפא יציו דמכת היה דייג מדות טובה מינה נראה ונדהה חוזר ונראה כנזכר לעיל. אפשר לעניות דעתי לפרש כונת המאמר הובא בספר אליהו זוטא פרק כינ הביאו הרב דברים אחרים דף פ"ד וזה לשונו שא"ל תלמידיו את ר' אליעזר היאך נעשה תשובה ונחיה פתח ואמר יענך הי' ביום צרה וכו'. עד כאן. ורוצה לומר היאך נעשה תשובה וכו' מאחר שבתחילה היינו ראויים ונרחים על ידי עונותינו אינו חוזר ונראה. או פתח ואמר יענך הי' וכו'. רוצה לומר דמכת הי' דייג מדות טובה דחוזר ונראה לנבי בעל תשובה. וזה אומרו יענך הי' ביום צרה כשיישוב בתשובה שלימה והרי הוא כמבואר ודוק.

דרוש ב לתשובה

ידוע הדבר ומפורסם הענין כמה נרלה מעלת התשובה והנביא הושע הזהיר לישראל ואמר שובה ישראל עד הי' אלהיך כי בשלח בעונך

הקדוש ברוך הוא לישראל הריני מעבירם ישאמר כי שמים כעשן נמלחו והארץ כבנד חבלה. כמו שאמר הקדוש ברוך. הוא כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וכו'. ואם כן איך אנהנו נבקש עליך רחמים כדי להוב בעצמינו. ומדשמע רבי אליעזר בן דורדיה חשבתם דעל ידי תשובת האדם הקדוש ברוך הוא מעביר השמים והארץ שהם העדים והיו נקטעה יד העדים. וגם מעביר המקומות גם כן. מיד אמר שמע מינה דאין הדבר תלוי אלא בי רוקא. רבידי לתקן ולהעביר מן העולם העדים והמקומות. מיד הניח דאשו בין ברכיו ונעה בבכיה וקנה עולמו בשעה אחת. וזכה שיקראו לו רבי דמעלה עליו הכתוב כאלו עסק בתורה. כאלו היה במדרגת רבי. כרי יכזה בורא שמים חדשים וארץ חדשה ע"כ. ולעניות דעתי יכבול פירוש הרב הנזכר ז"ל בפירוש עד שנבקש עליך רחמים

וכו' משום שהאדם הוא בעל חי ואין בעלי חיים נדחים משום הכי לנבי דאדם שתהור בתשובה נראה ונדהה חוזר ונראה. מה שאין כן שמים וארץ וכו' שהם אינם בעלי חיים ונרחים לנמרי כנזכר בפירוש הראשון של הרב ז"ל יכבול גם כן מה שחילקו המפרשים ז"ל דע"כ לפירוש רב ור"י אי בעלי חיים נדחים או לא. אלא דוקא בעלי חיים דבהמה כיון דסופה למיתה אולא ואינה קמה בתחיית המתים. מה שאין כן בעל חי דאדם כיון שסופו קם בתחיית המתים לכולי עלמא נראה ונדהה חוזר ונראה כמו שכתב הרב בעל קרבן אשה ז"ל ברף קכ"ג. ויעל פי זה פירש כונת הפסוק מה יתאונן אדם חי נבר על הטאון נחפשה דרכינו ונחקרה וכו' וזה חוקף דבריו דלמה יתאונן החוטא ויתעצל מלישוב בתשובה באומרו נראה ונדהה אינו חוזר ונראה מאחר שיש חילוק בין בעל חי דבהמה ובין בעל חי דאדם וזה אומרו אדם. וגם הי' דהאדם עתיד לקום בתחיית

בעונך קחו עמכם דברים וכו' אמרו אליו כל
 תשא עון וקה טוב, ויש לדקדק מאי וקה
 טוב דקאמר, ונראה לעניות דעתי לפרש כמה
 שכתב הרב מזמור לאסף ז"ל דף ע' סוף ע"א
 וזה לשונו עוד ישים האדם אף לבו שהאדם
 הצדיק הוא כדוגמת הספר תורה כמו שאמרו
 חכמי המוסר וכמו שהספר תורה אם הסר ממנו
 אות אחת או יתר עליו אות אחת או אפילו
 שלא כחסרון ויתרון אלא כצורת שינוי האותיות
 או כפירושים ודיוקים הוא פסול, כך האדם
 אינו שלם כי אם בקיום כל המצות עשה ולא
 תעשה ואם יחסר או יוסיף הרי נפסל ואם
 עשה המצות לשם פנייה כמו שתשתנה צורת
 האותיות גם כן נפסל, ולא יהיה פירוד בינו
 לבין הקדושה וכל מצוה ומצוה ומעשה ממעשה
 העבודה יש לה שורש בפני עצמה ואין אחת
 מעורבת בתביתה, וכמו שלפסד תורה אם
 יש בו חסרונות ויתרונות או שנויים ופירושים
 יחזור ויתקן ויחזור לכשרותו הראשונה וכו'
 כך האדם לא יתיאש מן הרחמים כי אם עבר
 על מצות ה' ונפסל, על ידי התשובה שהיא
 תיקון האמיתי ושכ ורפא לו, ונראה שרמו
 הכתוב על זה בפסוק הספר תורה והיה שם
 כך לעד, שפירוש עד ראייה שתקח לך ראייה
 מן הספר תורה לענין פסלותו ולענין החזרתו
 לכשרותו כאמור והו תקח לך לעצמך ראייה
 ועדות, עד כאן לשונו הצריך לענינינו עיין
 שם באורך.

לו התשובה וחזור למדרגתו הראשונה שהיה
 בה קודם שהטא, ודוק.
בא"א שובה ישראל עד ה' אלהיך וכו' כל
 תשא עון וקה טוב, נראה לעניות דעתי
 לפרש בהקדים מה שכתב הרב שער החצר
 ז"ל דף ס"ז עמוד שני בכונת הפסוק כי
 תבנה בית חדש ועשית מעקה לנניך וכו'
 בהקדים מה שכתבו המפרשים ז"ל דבעל תשובה
 צריך שיקיים מצות צדקה כי הצדקה מדין
 כנים כידוע ומצות תשיבה גם כן מדין כנים,
 ואם לא יתן צדקה כחשבו דדין העני כדין
 עבד ומלך שכעס על עבדו וכו' או גם הוא
 לא יועיל לו תשובה שיורד על פי מדותיו,
 וזה אומרו כי תבנה בית חדש, רוצה לומר
 שרצית לבנות הנוף לעשות תשובה, ועשית
 מעקה לנניך, היינו סייג ונדר לנאה ונאון
 הרמזו בנניך, דהיינו מצות צדקה כמו שכתבתי
 לעיל שהצדקה הוא נדר בפני העושר שלא
 יבא לידי רום לבב, וסימן לדבר מעקה ראשי
 תיבות מתנות עניים קיום הממון, ולא תשים
 דמים בכיתך, היינו שלא יאבד הממון בבלי
 ביתו ותשמישו וישאר ערום ועריה ממצות
 צדקה, כי יפול הנפול, כמו שאמרו ז"ל
 דהרבה בעלי בתים יררו לפמיון כשכיל זה
 ובסוגם פלס, ולזה אני מצוה ועשית מעקה,
 עיין שם.

עוד נקרים מה שאמרו ז"ל במסכת הנינה
 דף ה' עמוד א' על פסוק כי את כל
 מעשה האלהים יבא במשפט על כל נעלה
 אם טוב ואם רע, מאי אם טוב ואם רע אמר
 דבי רבי ינאי זה הנותן צדקה לעני כפרהסיא
 כי הא דרבי ינאי הוייה ליההוא גברא דקא
 יהיב זוזא לעני כפרהסיא, אמר לו מוטב דלא
 יהבת ליה מהשתא דיהבת ליה וכפפתיה, עד
 כאן, יצא לנו מזה דתיבת טוב רומזת לצדקה.
וזך אומרו שובה ישראל עד ה' אלהיך וכו'
 ולא תימא דמלך שמחל על כבודו אין
 כבודו

כבודו מחול, כי אתם דין בנים יש לכם, וראיה ממה שאכתנו מקיימים מצות צדקה, וזה אומרו אמרו אליו כל עון תשא וקה טוב שהוא צדקה שממנה מוכח שאנו יש לנו דין בנים ואב שמחל על כבודו כבודו מחול, ודוק.

באופן אחר שובה ישראל עד הי' אלהיך וכו' קחו עמכם דברים ושובו אל הי' וכו', ויש לדקדק מה הם הדברים, גם למה חזר ואמר ושובו אל הי'.

הוא, וזה אומרו קחו עמכם דברים, רוצה לומר קחו לכם עזר, דברים רוצה לומר הדברים שהטיח משה רבינו עליו השלום כלפי מעלה, ועל ידי זה ושובו בתשובה והדר מפרש מהיכן מצינו שמשה רבינו עליו השלום הטיח דברים כלפי מעלה ואמרו מדכתוב ויתפלל משה אל הי', אל תקרי אל הי' אלא על הי', וזה אומרו אל הי' ועל ידי כן אמרו אליו כל תשא עון וכו', ודוק.

ונראה לעניות דעתי לרמוז בהקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל במסכת ברכות פרק אין עומדין וזה לשונו אמר רבי אלעזר אליהו הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ואתה הסיכות את לבם אחורנית, אמר רבי ישמעאל בר רב יצחק מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו לאליהו דכתוב ואשר הריעותי, ואמר רבי אלעזר משה הטיח דברים כלפי מעלה שנאמר ויתפלל משה אל הי', אל תקרי אל הי' אלא על הי' שכן דבי רבי ישמעאל בן יעקב קורין לאלפי' עינין ולענין אלפי', דבי רבי ינאי אמרי מהכא ודי זהב, מאי ודי זהב, אמרי דבי רבי ינאי כך אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם בשביל כסף וזהב שהשפעת להם לישראל עד שאמרו די, הוא גם שעשו את העגל וכו', וכימו יש אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן מנין שחזר הקדוש ברוך הוא והודה לו למשה שנאמר ובסף הרביתי להם וזהב עשו לבעל, עד כאן.

באופן אחר שובה ישראל עד הי' אלהיך וכו' קחו עמכם דברים וכו' וקה טוב נראה לעניות דעתי לרמוז אם יוכשר בעיני הי' והוא בהקדים מה שאמרו רבותינו ז"ל בפסוק חטאת נעורי ופשיעי אל תזכור כחטריך וכו' כי אתה למען טובך הי', הביא דבריהם הרב מוהר"ש אוזדה ז"ל על מסכת אבות בפרק ג' על משנת הוא היה אומר הכל נתון בעירבון וכו' והכל מתוקן לסעודה, משל למלך שעשה סעודה גדולה ואמר לאפוסטרופוס שלו זמן לי בני אדם תנרים, ואל תזמן לי בעלי מלאכה, אמר לו אדוני המלך סעודתך גדולה ותנרים לא יכפיקו לך אלא עם בעלי מלאכה ואם לאו תפסד סעודתך, וזה שאמר חטאת נעורי וכו' למען טובך הי' שימצאו אוכלים אותה, עיין שם.

וזה אומרו שובה ישראל עד הי' אלהיך, ואפילו עשית עון במזר נחשב לכם שיגן מסיבת היצר הרע שהוא רב ותקף היליה, וזה אומרו כי כשלת בעונך, וקחו עמכם דברים, רוצה לומר מה שאמרו בשיס שמשה רבינו עליו השלום הטיח דברים וכו' ורכיאו ראה מפסוק ויתפלל משה אל הי' אל תקרי אל הי' אלא על הי' והודה לו הקדוש ברוך

וזה שאמר שובה ישראל וכו' אפילו כשלת בעונך, קחו עמכם דברים דברי ויודו ושובו אל הי' אמרו אליו כל תשא עון וקה עמך עזר לעצמך, טוב, רוצה לומר ששוב הי' הוא רב, כנזכר במשל הנזכר, ודוק כי קיצרתי.

באופן אחר שובה ישראל עד הי' אלהיך כי כשלת בעונך וכו', נראה לעניות דעתי לרמוז אם יוכשר בעיני הי' והוא בהקדים מה שכתב החיד"א ז"ל בספרו הבהיר יוסף תהילות מזמור כיב משם הרב המאור הקטן ז"ל, וזה תורף דבריו דישאל היט דמהניא להו

כב ויעל דרוש ב לתשובה אליהו

מכת שהקדוש ברוך הוא מלך על כל העולם
 תשא עון, וקה טוב, וקה ראה לזה דשאני
 מלכות הקדוש ברוך הוא ממלך כשר ודם מן
 התורה שנקראת טוב, כדכתיב כי לקח טוב
 נתתי לכם, ורוצה לומר כשהיו ישראל במצרים
 עובדי עבודה זרה וכמו שמען עוזה שר מצרים
 מה אלו אף אלו, ועם כל זה נגלה הקדוש
 ברוך הוא כבודו על משה רבינו עליו השלום
 כסנה ואמר לו לכה ואשלחה אל פרעה והוציא
 את עמי בני ישראל ממצרים, ואמר לו משה
 רבינו עליו השלום מי אנכי כי אלך אל פרעה
 וכי אוציא את בני ישראל ממצרים, ופירשו
 רבותינו ז"ל באזה זכות אוציא את בני ישראל
 ממצרים, ואמר לו בזכות התורה שעתידין
 לקבל ויאמינו באלהותי ושאני מלך על כל
 העולם, ועל ירי שמאמינים בקבלת התורה
 דכולי עלמא דיילי אמחול להם, וזה שאמר
 בהוציאך את העם ממצרים תעבדון את האלהים
 על החר הזה, ואז הלך משה רבינו עליו
 השלום אצל ישראל ואמר להם מי שבו וקהו
 לכם צאן, ודרשו רבותינו ז"ל מי שבו יריכם
 מהעבודה זרה וכו' ומאז קיבלו עול מלכותו
 עליהם, ומשום הכי בצאתם ממצרים והי הולך
 לפניכם יומם ומחל על כבודו ואם בן מענין
 נתנת התורה שמעין דשאני קודשא ברוך
 הוא כיון דכולי עלמא דייליה מצי מחיל, ואם
 בן זה שאמר להם הנביא אפילו כי בשלח
 בעונך ועל ידי זה כיון שאינם עושים רצונו
 של מקום קרויים עבדים והיו כאומות העולם
 שקרויים עבדים ולא מהניא להו תשובה, עם
 כל זה קחו עמכם דברים ושובו אל ה' אמרו
 אלו כל, מכת שאתם מאמינים בו שהוא מלך
 על כל העולם, תשא עון, וקה ראה לזה
 דמחמת דכולי עלמא דייליה מצי מחיל, טוב
 מן התורה שנקראת טוב, שכיון שמשכו ידיהם
 מהעבודה זרה וקיבלו אלהותו ומלכותו עליהם,
 אזי והי הולך לפניכם, ודוק.

ובענין

להו תשובה, אבל אומות העולם לא מהניא
 להו תשובה, משום דישאל דין בנים יש
 להם ואב שמחל על כבודו כבודי מחול, לא
 בן אומות העולם דין עבדים יש להם ומלך
 שמחל על כבודו אין כבודו מחול, ואף למאן
 דאמר דישאל כשאין עושים רצונו של מקום
 קרויים עבדים, עם כל זה מהניא להו תשובה
 מטעם דשאני הקדוש ברוך הוא דכוליה עלמא
 דייליה מצי מחיל, וכמו שראינו בצאת ישראל
 ממצרים כתיב והי הולך לפניכם יומם בעמוד
 ענן וכו', ואם בן ישראל שמאמינים שהקדוש
 ברוך הוא כולו עלמא דייליה מהניא להו
 תשובה לא בן אומות העולם שאין מאמינים
 דכולי עלמא דייליה, לדידהו הי כמלך שמחל
 על כבודו שאין כבודו מחול, זה תורף דבריו,
 ועל פי דבריו דמו החדיא ז"ל כונת הפסוק
 דלעתיד לבוא יזכרו וישבו אל ה' כל אפסי
 ארץ דכאותו זמן כביאת משיח צדקינו יראו
 בעיניהם שהקדוש ברוך הוא כולו עלמא דייליה,
 ואז יזכרו וישבו אל ה' כל אפסי ארץ שחוזרים
 בתשובה וישתהוו לפניך כל משפחות נויים,
 והקדוש ברוך הוא מקבלם בתשובה, מטעם
 שאז מאמינים דכולי עלמא דייליה, והיינו דסיים
 כי להי המלוכה ומושל בנויים, ותיד הרב ז"ל,
ועל פי דבריו יבוא על נכון שאמר הנביא
 לישאל שובה ישראל עד הי אליהך
 והקדוש ברוך הוא מקבל תשובתכם מטעם
 דאתם דין בנים יש לכם ואב שמחל על כבודו
 כבודו מחול, ואפילו כי בשלח בעונך, ולסכרת
 רבי יהודה כשאין עושים רצונו של מקום
 קרויים עבדים, ודינא הוא מלך שמחל על
 כבודו אין כבודו מחול, כמו אומות העולם
 שקרויים עבדים ולא מהניא להו תשובה מהאי
 טעמא עם כל זה שובו בתשובה והקדוש ברוך
 הוא מקבל אתכם בתשובה מטעם דשאני קודשא
 ברוך הוא דכולי עלמא דייליה מצי מחיל, וזה
 שאמר אמרו אלו כל תשא עון, רוצה לומר

ויעל דרוש ב לתשובה אליהו סג

ובענין התשובה יש לפרש מה שאמר הפסוק ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום וכו' וכן אתה וכו' ויש לדקדק דהוה ליה לומר ככל אשר אנכי מצוך ותיבת היום יתירה, ונראה לעניות דעתי לרמוז בהקדים מה שאמרו במדרש שיר השירים על פסוק אני ישינה וזה לשונו פתחי לי רבי ייסא אמר אמר הקדוש ברוך הוא לישראל פתחו לי פתח אהר של תשובה כחודה של מחט ואני פותח לכם פתחים שיהיו ענינות וקרונות נכנסות בו, רבי תנתומא ורבי חוניא ורבי אבהו בשם ריש לקיש כתיב הרפו ודעו כי אנכי אלהים ונומר, אמר הקדוש ברוך הוא לישראל הרפו ממעשיכם הרעים ודעו כי אנכי אלהים, רבי לון אמר אלו היו ישראל עושים תשובה אפילו יום אחד מיד הם ננאלים ומיד כן דוד בא, מה טעם כי הוא אלהינו ואנחנו עמו וצאן מרעיתו היום אם בקולו תשמעו, רבי יודן ורבי לון אמרו אמר הקדוש ברוך הוא לישראל הרפו ממעשיכם הרעים ועשו תשובה כהרף עין ודעו כי אנכי אלהים, עד כאן דבריו.

ועל פי זה יבוא על נכון ושבת עד ה' אלהיך ושמעת בקולו ככל אשר אנכי מצוך היום, רוצה לומר אפילו יום אחד, אתה וכו' ככל לבנך וככל נפשך, או מיד אתם ננאלים ושב ה' אלהיך את שבותך וכו', ודוק **ועל** פי זה יבוא על נכון גם כן אתם נצבים היום כולכם וכו', רוצה לומר שאם אתם נצבים יום אחד בתשובה כולכם ראשיכם וכו' כל איש ישראל ספכם נשיכם וכו' או חוכו למען הקים אותך היום לו לעם והוא יהיה לך לאלהים כאשר דיבר לך וכאשר גשבע לאבותיך לאברהם ליצחק וליעקב, ודוק. **ובפסוק** תשב אנש עד דכא ותאמר שובני בני אדם, אפשר לפרש במה שראיתי

להרב מהר"ח פלאני ז"ל בספרו הבהיד נפש חיים מערכת הת' אות פי שכתב משם ספר זר זהב וזה לשונו דהי' דהתשובה מכתלת נזירת המלך, משום דקימא לן פקוח נפש דההי' שבת, ותשובה נמי פקוח נפש הוא משום דהנפש ההוטאת היא תמות, ועל ידי התשובה מציל את נפשו, משום הכי תשובה מכתלת נזירת המלך מלכו של עולם, עד כאן, עיין שם.

ועל פי דבריו נראה לעניות דעתי שזה רמז הפסוק תשב אנש עד דכא ואמרו ז"ל עד דכדוכה של נפש מתקבלת התשובה ומתבללת נזירת המות מעליו כמעט פקוח נפש, וראיה לזה מן השבת שנדחת מפני פקוח נפש, וזה אמרו תשב אנש, תשב אותיות שבת, רוצה לומר שמנה השבת שנדחת מפני פקוח נפש, גם כן נזירתו יתברך נדחת על ידי התשובה מפני פקוח נפש. **וגם** על פי הנזכר יבוא על נכון כונת הפסוק אשרי אנש יעשה זאת שהוא התשובה כידוע מאמר רבותינו ז"ל שדחת תשובה נקראת זאת, ובן אדם יחויב בה, ולא יתיאש מן הרחמים שיאמר אברה תקותו, אלא הקדוש ברוך הוא מקבלו בתשובה ומכבד הנזירה מעליו, וראיה לזה שומר שבת, רוצה לומר מן השבת מוכח שאפילו נצטוונו על שמירתו, מהללו משום פקוח נפש, ודוק.

באופן אחר אפשר לפרש כונת הפסוק תשב אנש עד דכא ותאמר שובני בני אדם, ויש לדקדק דמאחר שאמר תשב אנש עד דכא, ודרשו רבותינו ז"ל עד דכדוכא של נפש, וגם דרשו עד דכא ראשי תיבות דם כפירה אשה, ועוד עד ועד בכלל שאפילו הטא בשלישה אלו שהם חמורות עבודה זרה גילו עריות ושפיכות דמים ושב בתשובה עליהם הקדוש ברוך הוא מקבלו בתשובה, אם כן מה צורך לומר ותאמר שובני בני אדם ונראה

סדר ויעל דרוש ב לתשובה אליהו

ונראה לעניות דעתי לרמוז שבא להודיענו נודל רחמנותו יתברך עם האדם שאומר לו לשוב קודם שיעמוד בדין לפניו. **והוא** בהקדים המשל שהביא הרב השליה ז"ל הביא דבריו הרב זרע אברהם ז"ל בפירושו על הספרי סדר נשא פסקא מיב וזה לשונו אדם הנפטר מהעולם הזה בלא תשובה דומה למלך שהיה לו עשרה שרים, והיה המלך אוהב אותם, והיו נכבדים בעיניו ויקרים אצלו, פעם אחת לקחו לעצמם עצה נכערה ובאו כלילה לארמון המלך וחתרו חתירות ונכנסו לאוצר המלך, ונגבו משם כלי כסף וכלי זהב ואבנים טובות ומרגליות, יום אחד השכים המלך ומצא אוצרותיו שדודים, וכל מתמדיו בוזים, ויציו המלך לדרוש ולחקור ולדעת מי הוא זה אשר מלאו לבו לעשות כן, ויבוקש הרב וימצא, ויאמרו לו עבדו אדונינו המלך שריך הנכבדים אצלך אשר שמת כסאותם מעל כל השרים, הם בוזו אוצרותיך וחמדותיך, ויתעצב המלך מאוד על שריו, ולא חשב הנגיבה למאומה באהבתו אותם, ויאמר שקר הוא, כי עבדי נאמנים הם ואיני מאמין לכם, ויאמרו לו עבדו אדונינו המלך הנה הנגיבה בידם, אמר המלך מה אעשה אם אמת הדבר לא אוכל להציל אותם מיד ההמון, ואיך אהרונן אותם מפני חטאתם, מה עשה אמר לעומדים הביאו אותם לפני ואראה אם הנגיבה בידם כדבריכם, והיה בין מושב השרים האלה ובין חצר המלך נהר, והיה להם לבוא לפני המלך ולעבור בספינה, וקודם לכן שלח המלך אחד מעבדיו שיאמר להם, אמר המלך כשתעברו בנהר לבוא אצלו, השליכו הנגיבה בנהר, כדי שלא תמצא בידכם ותמותו, ואף תחוס עיניכם על הזהב והפנינים, כי אין זהב ופנינים נחשב אצלי למאומה נגד אהבתכם, ויהי בעברם בנהר וישליכו כולם בנהר מה שהיה בידם מהנגיבה, חוץ מאחד שלא השליך

נגיבתו מידו ויביאו אותם לפני המלך, ויציו המלך לחפש בבגדיהם ולא מצאו, ויחפשו אותו האיש שלא השליך הנגיבה מידו וימצאו בידו חלקו ממנה, וייתר אף המלך ויאמר לו למה לא השלכת הנגיבה מידך כמו שעשו חביריך, ולא מצא מענה, ויאמר לו המלך חטאתך השנייה יותר מן הראשונה, כי מתחילה אמרתי יצרך השיאך, אבל עתה שנתתי לך עצה להנצל בה מן המות וראית חביריך שהשליכו נגיבתם מידם, מדוע לא עשית מאמרי כדי שתנצל, הואיל וכזית דברי ולא התנהמת על מעשיך הרעים אני אשלם לך נסולך, ויציו המלך להמית אותו כיסורין קשים ומרים, וישלח את חביריו התשעה שמחים וטובי לב לביתם, כך הוא האדם בעולם הזה הקדוש ברוך הוא הנהירו על התשובה, כדי שלא ימות בדישעו, ישנאמר שובו מדרכיכם הרעים ולמה תמותו בית ישראל, עד כאן, ועל פי זה יבוא על נכון כונת הכתוב תשב אנוש עד דכא ואפילו עם דכדוכא של נפש הקדוש ברוך הוא מקבלו בתשובה, וראיה לזה שהקדוש ברוך הוא ברוב רחמיו קודם שיעמוד בדין מכרו ואומר שובו בני שובכם ולא תמותו בית ישראל, וזה אומרו ותאמר שובו בני אדם, ודוק.

ועפ"י המשל של הרב שני לוחות הברית הנזכר יבוא על נכון גם כן רמז הפסוקים האמורים במשלי, וזה תוארם, עד מתי פתיים תאהבו פתי, ולצים לצון המרו להם וכסילים ישנאו דעת, תשובו לתוכחתי הנה אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם, רוצה לומר שתהוו בתשובה קודם שתעמדו במשפט ויבואו העדים שהם המקשרים הנה אביעה לכם רוחי אודיעה דברי אתכם על ידי עבדי הנביאים שתשובו בתשובה שלימה ותשליכו עונותיכם במצולות ים, כמו שהבאנו במשל הנזכר לעיל והרי הוא כמבואר.

